

Szakolczay Lajos

Öröknyár. In memoriam Nagy Gáspár

Felolvasó-színház a Magyar Írószövetség Klubjában

Nagy Gáspár (1949–2007), a kortárs magyar irodalom jelese hetven évvel ezelőtt született. Barátunk, a költők *legbátrabbika* eme évfordulós ünnepét eddig is számtalan esemény – válogatott verseskötet kiadása, konferencia, gyalogtúra, labdarúgó „Gazsi-kupa” stb. – tette vonzóvá. Szerencsére, nem csupán a szakma hajtott főt az igazságában rendíthetetlen, 1956 magyar októberét forradalomként értékelő író előtt, hanem a barátok, hajdani iskolatársak, mi több, az olvasók ezre is.

Az író, aki kirúgásáig fontos szerepet töltött be, a vidéki írócsoportokat fogta egybe, a Magyar Írószövetségben ki ünnepelhette volna méltóbban, mint hajdani munkahelye. Nem szokványos módon, hanem megrendítő felolvasó-színházi előadással. (Szentmártoni János emlékezése és Vasy Géza életpályasummája vezette be a műsort.) Valódi dráma került így a pódiumra, amelyet a kitűnő irodalomtörténész, a friss Nagy Gáspár-díjas Ekler Andrea állított össze. A kétszemélyes előadást is, amelynek Lázár Balázs és Tallián Mariann volt a szereplője, ő rendezte. Ragyogóan.

Hiába lebegett a színészek kezében a forgatókönyv megannyi lapja, amelyet az illető rész befejeztével a padlóra hullajtottak, valódi színházat láttunk. Elsőben köszönhető volt ez annak, hogy csaknem kívülről mondták a szöveget, s nem utolsósorban olyan színházi eszközöket (helyszínváltás, öltözékcseré, mozgásgesztusok, térkitöltő próba) alkalmaztak, amelyek révén a kis, alig berendezett pódium valósággal izzani kezdett.

Díszletnek elég volt, életrajzi hitelességként, egy asztal – rajta pár könyv, köztük a Biblia – egy állófogas, rajta férfi és női rendőregyenruha-zakó, egy vörös lepellel letakart irodai asztal, rajta mechanikus írógép (amellyel a *szerv*, támaszkodván a besúgói jelentésekre, rögzítette a „bűnlajstromot”). A szűk, alig berendezett tér mégis – mert drámát visszhangzott – hatalmasra tágult.

Ekler Andrea jól vette észre, hogy az ezerfelé bogozható életműből a legfontosabbat, a hősi helytállást kell színpadra emelni. Hiszen a Nagy Gáspár-i életmű fókuszában a hazugok, a „hóhérok és a vérbírák”, a dicsőséges magyar forradalmat *hazai buzgalomból* eltiporni igyekvők – középpontban Kádár Jánossal, a Nagy Imrének is akasztófát állító rémmel – elleni protestálás áll. Az igaz Ige igaz hirdetése.

Bőséges írott anyag állt rendelkezésére. Az alapversek és gyűjtő szövegek, önéletrajzi vallomások (*Öröknyár: elmúltam 9 éves; A Fiú naplójából, Szabadítót mondani, Rendezői példány, Megadtad Uram, Nádból való vers, Válasz a kérdezőnek* stb.) mellett ott volt a III/III-as besúgók megannyi jelentése és az őket fogadó belügyi szervek

értékelése is (1984, 1985). Az *Új Forrás*-botrány (*Öröknyár...*) és a *Tiszatáj*-botrány (*A Fiú naplójából, Két nyárfa a hódoltságban*, vagy az „egy mondatban” emlegetése miatt a folyóiratból kivett *Kodály és Illyés ünnepére*), az Írószövetségből való nemtelen eltávolítása ugyancsak híressé – hírhedtté – tette a mondanivalójából egy fikarcnyit sem engedő költőt.

Ekler kitűnő dramaturgiai szeme, elegáns válogatókedve és nagyvonalú színészmozgatása meghozta a kívánt eredményt: szenzációs előadást láttunk. A játék két pillére: Lázár Balázs és Tallián Mariann. Hihetetlen, hogy egymásból kiindulva, egymást folytatva, hadakozva és a másikat elengedve, a nézőt is bevonva a nem mindennapi drámába (ilyen volt Lázár „nádvágó naszáddal” való fenyegetése) minő magasságokba tudták emelni a Nagy Gáspár-históriát. Hangtartományuk (ordító, sutogó, kíméletlen, játszadozó beszédük) mellett gesztusértékű helyváltoztatásukat mindenképp ki kell emelni.

Félelmetesen lazák voltak (asztalra föltett lábak) és fenyegetően riasztó kíméletlenek (a bűnlajstromot diktáló belügyis főnök hatalma az írógépen kopogó ugyancsak belügyis hölgy felett). Nem volt szó, amely köré ne varázsoltak volna hangulati atmoszférát.

Az *Öröknyár. In memoriam Nagy Gáspár* című felolvasó-színházi előadásban rengeteg munka van. Minél több helyen, a fővárosban, vidéken és határainkon kívül is, közkinccsé kellene tenni eme példázatos életművet.

